

Микола Толоватий

УКРАЇНСЬКА ДОЛЯ

ВЧОРА,
СЬОГОДНІ,
ЗАВТРА



М. Ф. ГОЛОВАТИЙ

**УКРАЇНСЬКА ДОЛЯ:
ВЧОРА,
СЬОГОДНІ,
ЗАВТРА**

Монографія

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2018

УДК 32+342](477)(02)
Г61

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії
управління персоналом (протокол № 11 від 27.09.17)*

Г61 **Головатий М. Ф.** Українська доля: вчора, сьогодні, завтра : монографія / М. Ф. Головатий. — Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. — 470 с.

ISBN 978-617-02-0288-8

Представлено багатоаспектні і різножанрові наукові, публіцистичні, есеїстичні та інші за характером публікації політолога, який, незмінно займаючи чітку громадянську позицію, переймається складними проблемами сучасного українського національного державотворення. Вдаючись до фахового предметного аналізу світової і національної практики формування державності, аналізуючи сучасний стан розбудови України як самостійної, демократичної, правової і суверенної держави, автор намагається дати відповідь на питання, якою може і повинна стати Україна, аби людина в ній жила максимально заможного, комфортно і щасливо.

Для широкого кола читачів.

ISBN 978-617-02-0288-8

© М. Ф. Головатий, 2018
© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2018
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2018



До читача	6
1. Україна і світовий геополітичний, цивілізаційний процес: куди маємо рухатися, аби залишитися Україною?	10
2. Українське буття: неупереджений погляд.....	26
3. Виклики ХХІ століття: політичний прагматизм чи цивілізаційний підхід	34
4. Концептуальні засади української державності в контексті глобальних світових процесів	43
5. Системна криза соціальної держави у ХХІ столітті та можливі шляхи її подолання	53
6. Держава і суспільство: концептуальні засади та соціальна взаємодія в сучасних умовах формування і функціонування держав	60
7. Проблеми українського державотворення: помітки на полях з гіркотою у серці.....	75
8. Національне буття і проблема формування політичних націй у ХХІ столітті: парадигмальні особливості і протиріччя	84
9. Політико-прогностичний погляд на розвиток етнологічних проблем в Україні	103
10. Етнічна ідентифікація українства: чому вона потрібна сьогодні	110
11. Національна самосвідомість як засаднича умова формування державності	121
12. Український солідаризм як основа державотворення і розв'язання проблем влади в новітній Україні	133
13. Феномен мультикультуралізму як засобу досягнення міжнаціональної єдності народів і країн.....	144

14. Хто і чому лякає народ націоналізмом?.....	159
15. Обережно — глобалізація і тероризм	170
16. Глобалізація як засіб знищення національних держав	185
17. Політика — об'єктивна необхідність чи пасинок суспільства.....	194
18. Парадигмальна взаємодія політики і економіки в умовах сучасного функціонування постіндустріальних суспільств.....	202
19. Ціна національних інтересів	213
20. Багаті і бідні: добро чи зло	220
21. Болісні поневіряння української демократії.....	227
22. Національна самосвідомість як потужний виклик сьогодення.....	235
23. Проблеми формування духовності особистості: український контекст	247
24. Політичні технології, механізм і мистецтво здобуття політичної влади	260
25. Суть і специфіка духовного відродження українства сьогодні.....	276
26. Единство науки и образования как магистральный путь развития человечества в ХХІ веке: концептуальный аспект	287
27. Освіта як соціальний феномен: суть і проблеми подальшого розвитку.....	300
28. Цивілізаційні та національні вектори освітнього простору України у сучасну добу	314
29. Без культури — немає нації	323
30. Організаційно-управлінські засади практичної реалізації соціальної політики	329
31. Свобода совісті як релігійний і соціально-світський феномен суспільного буття	350

32. Новітні інноваційні технології як важливий фактор радикальної трансформації соціально-економічних систем.....	358
33. Державні аспекти захисту національного інформаційного простору у сучасній Україні	369
34. Масова стихійна поведінка у дзеркалі сучасної політичної психології: анатомія явища	373
35. Місцева влада і національна ідея у сучасній Україні.....	385
36. Місцеве самоврядування як базова засада формування громадянського суспільства: методологія обґрунтування та проблеми практичної реалізації	399
37. Дійсність, світовий розвиток і державне управління: нове бачення і нова парадигма (постановка проблеми)	408
38. Кому служить наша українська еліта?	423
39. “Політичний клас України”, що це є насправді?.....	431
40. Чи є в Україні діалог між владою і суспільством?	438
41. Національний дух українства в контексті метаморфоз соціального буття.....	445
42. Де світло в кінці тунелю?	452
43. Замість післямови. Усі ми родом з дитинства.....	462



Дітям, онукам на згадку і щоб
були справжніми українцями

До читача

“Ну, от і все...” Автор цієї збірки колись уперше прочитав ці слова на могильній плиті тихого, запустілого, сільського кладовища. Прочитав без суму. Небіжчик у такий спосіб підбирав ризику під власним життям. І нічого трагічного в тому немає. Усі ми колись будемо йти вже не на базар, як кажуть, а з базару. Отож стоїмо перед вибором — з чим прийти до фінішу, бо часу і потенцій вже не так і багато — вибір досить обмежений. Хтось п’є, гуляє, інший — сумує, третій мучиться — чим себе увічнити, цікавиться, чи не видають чергові “Золоті імена” в Україні, аби встигнути туди вмістити власне фото і біографію. Усе залежить від людини, але найточніше — від сенсу того, чому було присвячено більшість її свідомого життя. Це — реалія, на яку не можна не зважати.

Отже, книга, яку читач тепер тримає у руках, є підсумком життя автора. Чому вона саме така?

Тридцять п’ять останніх років життя автору довелося займатися головним чином науковою та викладацькою роботою, хоча думається, міг би продуктивніше “прожити” життя, скажімо в літературі (проза), працюючи в біології (завжди було ціка-

во, що і як живе) чи журналістиці (з неї починав навіть власний заробіток на життя ще під час служби в армії), або в інших сферах діяльності. Щасливий той, кому вдалося із самого народження обрати ту діяльність, до якої його спрямовував Бог, до чого є талант. Думаю, що саме такі люди і є геніями. І найнещаснішим є той, хто народився для іншого, ніж потім займався зовсім другою справою упродовж свого сумлінного, продуктивного життя.

Автор вважає, що тут йому трохи пощастило, оскільки політологія, соціальна політика, або просто політика — феномен унікальний і на диво цікавий. Один Аристотель чого вартий: що б ми нині не говорили, не писали про політику, життя, діяльність, відносини, — починаємо з нього, ніби-то він це говорив сьогодні вранці. Бо то — Аристотель!

Хоча і до політології автор прийшов дещо випадково, адже формувався як особистість (нічого не вдієш) на базі наукового комунізму, — була така обов'язкова для абсолютно всіх громадян СРСР наука при “радянському комунізмі”. Прекрасно те, що перед науковим комунізмом була філософія — Гегель, Кант, Фейєрбах, Маркс, Енгельс, Плеханов, Бердяєв ... та багато інших імен. Безпосередньо до політології автора привели, власне, кілька унікальних життєво-мудрих особистостей, серед яких Фелікс Михайлович Рудич, Ольга Володимирівна Бабкіна. Імен, про які згадуєш тепер з високим пієтетом, — не багато, а їх — справжніх, доленосних у житті людини ніколи багато і не буває.

Політологія — наука цікава і досить-таки суперечлива. Так, багато людей вважає, що сама собою політика — брудна справа, пов'язана головним чином з владою, посадами, грошима тощо. Це далеко не так. Політика — прекрасний і вирішальний інструмент об'єднання людей, знаходження того, що робить їх сердечно, духовно спорідненою групою, суспільством. Усе залежить від того, хто, задля чого і як використовує політику у своєму житті.

Вважаємо, що у справі політології зроблено і нами дещо достатньо суттєве: видано понад 200 праць, з-поміж яких — слов-

ники, енциклопедії, підручники, монографії, навчальні посібники. Є, без зайвої скромності скажемо, помітні праці — із соціології політики, політичного менеджменту, політичної психології, партії і класів, міфології, демократії... Власне, щось залишиться у спадок, — якщо не людству, то дітям, онукам, а можливо, комусь буде цікаво читати написане автором. І все ж, центральне питання, яким усі роки життя, особливо доросло-свідомого, переймався автор, стосувалося держави, країни, Батьківщини, ім'я якій — Україна. Це не пустослів'я, не бажання, як кажуть, “померти на п'єдесталі”, яке характерне егоцентристам, егоїстам.

Справді — якою буде, залишиться Україна моїм дітям, онукам? Чи комфортно і щасливо буде в ній жити? Скільки їх буде — українців (40–30–20 мільйонів)? Чи збережеться щось від наших чудових предків — мова, культура, традиції, звичаї, способи життя? Таких питань виникає досить багато і їх задає собі не лише автор, а тому завжди була і залишається потреба висловитися з багатьох питань нашого життя. Думки автора при цьому не є, як мовиться, істиною в останній інстанції, оскільки по життю намагався ніколи не думати і рахувати за принципом — “є моя точка зору і є — невірна”. Якщо в науці когось і не любив, то це тих, хто вважав себе найрозумнішим. Коли на захисті дисертацій хтось, закопиливши губу казав: “Я б це написав не так”, — хотілося сказати: то сядьте і напишіть.

Пропонований збірник — мозаїка думок, що стосуються найрізноманітніших аспектів суспільного устрою і життя в XX–XXI ст. у світі, а найперше в Україні.

Оскільки суспільні процеси, явища багато в чому мають часовий характер і особливості, а поведінка “політичних гравців” також є надто мінливою, з метою більшого розуміння читачем — чому таку думку висловлював автор, окремі публікації супроводжуються посиланням на роки, коли вони були підготовлені. Цю часову кореляцію завжди варто брати до уваги.

Те саме варто сказати і про стиль викладу матеріалу. В одному випадку він виглядає як досить онаучнений, з посиланням на джерела, а іноді має форму есе, політичної публіцистики,

оскільки жанр викладу матеріалу диктувався винятково метою, завданням донести до читача найбільш акцентовані думки, ідеї, точки зору. Сподіваємося, що читач сумлінно і з розумінням сприйме вказані особливості подачі тексту. Просто хочеться, щоб деякі речі і сентенції примусили нас ще раз задуматись над ними.

До збірки включено різнопланові різночасові статті, есе, замітки, які дійсно не мають загального наукового стилю. Швидше за все — це наукова публіцистика, хоча нами збережено наукове цитування там, де воно видається потрібним. Загалом, без особливої логіки, це — Світ, Україна, суспільство, країна, політика, освіта, культура, духовність, менталітет, коло понять і дефініцій, які можна розширювати. Єдине, що не мало ніякого редагування, ще раз наголосимо, — стиль викладу думки, бо він обирається під мету, час, події, навіть конкретні ситуації, а тому його аж ніяк не бажано “підчищати”, уніфікувати, бо буде нецікаво читати. Коли і для чого писався той чи інший матеріал, видно зі змісту, окремих акцентів, навіть думок. Вважаємо, що читати можна те, що зацікавило, і з будь-якої сторінки, як кому буде до вподоби.

Ну от і все...

З повагою —
Автор



1. Україна і світовий геополітичний, цивілізаційний процес: куди маємо рухатися, аби залишитися Україною?

Кожна держава світу з моменту своєї появи в сузір'ї інших держав неодмінно визначається з тим: якою їй бути, як і з ким спілкуватися, куди спрямовувати вектори своєї зовнішньої політики. І це питання перед державою, країною постає не один раз за її існування, воно, майже, щоденне. Тому серед численних проблем, перед якими постала і сучасна новітня Україна і які, своєю чергою, постали перед нею, мабуть, найважливішою є така: якою буде через певну кількість років конфігурація світу і яке місце в цій конфігурації займе безпосередньо Україна. Такі питання, власне, постали і перед багатьма іншими державами наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст., особливо після розпаду двополюсної системи — США—СРСР та зникнення великої і потужної супердержави — Радянський Союз. Отже, природно, що у суспільному житті українства питання, яким буде світ завтра, де і якою буде Україна, з ким і у який спосіб вона “товаришуватиме”, — це не просто риторика, не гола прогностика, це доля великого, в усіх вимірах славного і благородного Українського соціуму, Українського народу. Йдеться про геополітику, геополітичні виміри майбуття нашої нації: куди орієнтуватися назовні, яку міжнародну політику вести і т. ін.

За тим, щоб бодай стисло, концентровано відповісти на сформульовані питання, варто йти за такою логікою роздумів і формулювання реальних висновків: а) які здобутки, зрушення, зміни у світовому розвитку в останні роки (кінець ХХ — поча-